

ORGANİZE SUÇLULUKLA MÜCADELEDE ÖN ALAN SORUŞTURMALARI

*Yrd.Doç.Dr. Veli Özer ÖZBEK**

I. ÖN ALAN SORUŞTURMASI TERİMİ, KAVRAMI VE ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ

A. TERİM-KAVRAM

Son yıllarda soruşturma makamlarınca ve özellikle de polis tarafından ceza muhakemesi öncesinde yeni bir soruşturma devresine ve bu devrede başvurulabilen yeni soruşturma yöntemlerine ihtiyaç olduğu ileri sürülmektedir.

Tartışmanın esasını “suçla önleyici mücadele” kavramı oluşturur. Zamanla polisin suçla önleyici mücadele kavramına verdiği anlam değişmiş, polisin tehlikeyi önlemek görevi *suçun takibi için tedbir almak, suçu önlemek* ve bunun yanında *gelecekteki tehlikeleri önleyebilmek amacıyla hazırlıklar yapmak* olarak anlaşılmaya¹ başlanmıştır². Bu durum ceza hukukunda failin topluma kazandırılması görüşünün yerini “suçun önlenmesi için korkutma” görüşüne bırakması sonucunu doğurmuştur³. İşte ön alan soruşturmasının

* DEÜ Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ **Hoppe** Corinne, Vorfelddermittlungen im Spannungsverhältnis von Rechtsstaat und der Bekämpfung organisierter Kriminalität, Frankfurt am Main 1999, s.25; karşı. **Lorenz** Frank Lucien, Operative Informationserhebung im Strafverfahren, “Unverfügbares” und Grundrechtsschutz durch “institutionelle Kontrolle”, JZ 20/1992, s.1001; karşı. **Pfeiffer** Gerd, StPO, München 2001, § 152 no.1b.

² PVSK m.2 polisin genel emniyetle ilgili görevlerini “A) Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak ve B) İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak” şeklinde belirtir. Böylece PVSK’nın da polise hem önleyici, hem de zorlayıcı tedbirler uygulamak yetkisi verdiği görülür.

³ **Kunter** Nurullah/**Yenisey** Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 11.Bası, İstanbul 2000, no.48.14; **Yenisey** Feridun, Organize Suçlulukla

anlamı polisin “gelecekteki tehlikeleri önleyebilmek amacıyla tedbir alması” ibaresi altında yatmaktadır. Polisin gelecekteki tehlikeleri önleyebilmek amacıyla tedbir alması, “veri (ya da bilgi) elde etme, saklama, değiştirme, yararlanma, aktarma ve verilerin karşılaştırılması” olarak kabul edilir⁴. O halde burada söz konusu olan kısaca veri elde etmek ve kullanmaktır. Aslında bunu istihbarat olarak nitelerek ve polisin görevleri arasında gittikçe daha fazla önem kazandığını söylemek mümkündür. Burada dikkat çekici olan husus, veri ya da bilgi elde etmenin “önleme” niteliğine sahip olması, bu yönüyle polisin bu faaliyetinin bir şüphe ya da somut bir tehlikeye dayanmasının aranmamasıdır. Böyle olunca polisin bu faaliyetlerde bulunması zaman bakımından öne çekilmiş olmaktadır. Böylece şüphe ya da tehlikenin ön alanı da polisin müdahale alanı haline getirilmiş bulunmaktadır. İşte polisin suçla önleyici mücadelesine hizmet eden bilgi elde edilmesi yönündeki tedbirler ön alan tedbirleri olarak nitelenir⁵.

Alman hukukunda genel olarak bu terim için “Vorfeldsermittlung” terimi kullanılmaktadır. Bu terimin Türkçe karşılığı olarak “suç öncesi araştırma”, “hazırlık soruşturması öncesi araştırma” ya da “ön alan soruşturması” terimleri kullanılabilir kanısındayım⁶. Ancak, çalışmada konuyu daha iyi ifade ettiği düşüncesiyle “ön alan soruşturması” terimi kullanılacaktır. Zira gerek “hazırlık soruşturması öncesi araştırma” ve gerekse “suç öncesi araştırma” terimleri bizi sanki bu soruşturmaların bir suç ya da bir ceza muhakemesi ile mutlak anlamda bağlantısının bulunması gerektiği sonucuna götürür. Halbuki, aşağıda açıklanacağı üzere, bu soruşturmaların ileride işlenmesi muhtemel bir suç ile ilişkili olması şart olmayıp, burada daha çok kolluğun özerk ve denetimden uzak soruşturma faaliyeti yapabileceği bir alan oluşturma çabası söz konusudur. Bu alan “gri alan” olarak da nitelenmekte⁷ ve bu alanda polise aktif bir müdahalede

Mücadelede Özel Ceza Muhakemesi Tedbirleri, in: Hukuk Kurultayı 2000, Ankara 2000, s.105.

⁴ Hoppe, 26.

⁵ Hoppe, 27.

⁶ Cihan/Yenisey, “suç öncesi polis araştırmaları”, Erdem ise “suç öncesi araştırma” terimini kullanmaktadır (Cihan Erol/Yenisey Feridun, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2.Bası, İstanbul 1997, no.261; Erdem Mustafa Ruhan, Gizli Soruşturma Tedbirleri, Ankara 2001, s.206). Öte yandan Kunter/Yenisey, “Henüz şüphelisi belli olmadan önce, sadece suç olayının araştırılmasına ilişkin hazırlık soruşturmalarına Alman Hukukunda “Initiativmittlungen” adı verildiğini söylemektedir (Kunter/Yenisey, no.48.14, III, 2).

⁷ Albrecht Peter-Alexis, Die neu verfasste Polizei: Grenzverwischung und Geheimverfahren, KritV 2000, s.17.

bulunabilme olanağı yaratılmaktadır. Bu yönüyle belki de seçilen terimden çok onun içeriği ön plana geçer. Ancak, bu soruşturmanın gelecekte işlenecek suçlar ve bu çerçevede yapılması muhtemel hazırlık soruşturmaları için veri toplama niteliği de gözden uzak tutulmamalıdır. Nitekim konuyu ifade etmek üzere Alman hukukunda da değişik terimlerin kullanıldığı⁸ görülmektedir⁹.

Ön alan terimi açıkça tanımlanmış değildir. Uygulamacılar ve politikacılar terimi daha çok somut şüphe için yeterli tutamak noktaları, diğer bir deyişle başlangıç şüphesi yaratmak anlamında kullanmaktadırlar¹⁰. Bununla birlikte, **ön alan bir başlangıç şüphesinin ya da somut bir tehlike durumunun mevcudiyeti öncesi bulunan alan olarak tanımlanabilir**¹¹. O halde, ön alan kavramının daha iyi ortaya konabilmesi için, başlangıç şüphesi ve tehlike kavramlarından ne anlaşılması gerektiği ortaya konmalıdır.

⁸ Bu terim yanında önleyici ceza takibatı, gelecekteki bir ceza takibatı için tedbir alma, suçla önleyici mücadele, suçla önleyici mücadele çerçevesinde ön alan aktiviteleri, sonraki soruşturma için hazırlık yapma, ön alanda kontrol, pro-aktif polis, operatif önleme, ofensif bilgi elde etme, ilk şüphe oluşturma, şüphe eşliğinin öne kaydırılması, insiyatif soruşturmalar, operatif bilgi edinme gibi terimler de kullanılmaktadır. (Karşl. Lorenz, JZ 20/1992, s.1001; Jäger Wolfgang, Vorfelddermittlungen-Reizwort und Streitgegenstand, Kriminalistik 3/95, 189; Weßlau, Vorfelddermittlungen, Berlin 1989, s.25 vd.. Terim konusunda ayrıca bkz. Artzt Matthias, Die verfahrensrechtliche Bedeutung polizeilicher Vorfelddermittlungen, Diss., Frankfurt am Main 2000, s.8; Yenisey, Hukuk Kurultayı, 116). Öte yandan, Alman Organize Suçlulukla Mücadelede Savcılık ve Polis İşbirliği Hakkında Eyalet Adalet ve İçişleri Bakanlığı Müşterek Yönetmeliği 6.m.sinde "Initiativermittlungen" terimini kullanır. Hükme göre bu tür soruşturmalar organize suçlulukla mücadelede savcılık ve polisin kendiliğinden bilgi edinmesini ve elde edilmiş olan bilgilerin başka soruşturmalar hakkında ipucu elde etmek amacıyla kullanılmasını şart koşar. Terim İngilizce Proactive Policing olarak ifade edilir. Proaktif önceden harekete geçmek anlamındadır.

⁹ Schroeder, soruşturma organlarının "kendiliğinden yaptığı soruşturmalar" ile "ön alan soruşturmaları" nı ayırmakta, kendiliğinden yapılan soruşturmaları yukarıda açıklanmaya çalışılan Yönetmelik hükümleri çerçevesinde değerlendirmekte, ön alan soruşturmasını ise polisin operatif çalışması olarak nitelendirerek polisin tecrübelerine dayanarak tehlike taşıyan alanları gözetlemesi, bir suçun işlenmesinden sonra hemen müdahale ederek kriminal oluşumu ortadan kaldırması olarak kabul etmektedir. Görüldüğü üzere her iki soruşturma şekli iç içe geçmiş bulunmaktadır. Yapılan sınıflandırma çabası daha çok konuyu daha iyi açıklama arzusu taşımaktadır kanısındayım (Schroeder Friedrich-Christian, Strafprozeßrecht, 3.Aufl., München 2001, no84, 85).

¹⁰ Lisken Hans, Vorfelddergriffe im Bereich der "Organisierten Kriminalität" -Gemeinsame Aufgabe von Verfaassungsschutz und Polizei?, ZRP 1994, s.265.

¹¹ Artzt, 9.

Ceza muhakemesi anlamında soruşturma faaliyetine girişmek, yani hazırlık soruşturmasına başlayabilmek için **başlangıç şüphesinin** varlığı aranır. CMUK m.153/1 başlangıç şüphesini “*bir suçun işlendiği zehabını verecek hal*” olarak¹² tanımlar¹³. Yani yaşanmış olaylar yetkilileri bir suçun işlendiği şüphesine götürmelidir. Bu anlamda suç haberinin ciddi olması, belli ve yaşanmış olayların suç işlendiği yönünde ortaya koyduğu şüphe, başlangıç şüphesi olarak kabul edilmelidir. Kriminal tecrübeler ve belirli somut vakıalara göre başlangıç şüphesi cezalandırılabilir hareketin yapılmış olduğunu mümkün olarak göstermeli, bir suçun işlenmiş olduğu olasılığını ortaya koymaya izin vermelidir¹⁴. Belirti, söylenti ya da tek taraflı iddialar gibi yetersiz bilgiler başlangıç şüphesinin varlığı için yeterlidir. Şüphesiz bunlar somut esaslara dayanmalıdır; umma ya da kriminalistik hipotezler başlangıç şüphesinin varlığını ortaya koymaktan uzaktır¹⁵. Gerçekten olaylara dayanmayan, tahmin niteliğindeki bir şüphe başlangıç şüphesi değildir. Öte yandan, şüphenin belli bir kişiye yönelmesi de gerekmez¹⁶.

Ön alan soruşturmaları ve başlangıç şüphesinin varlığı ile başlayan bir hazırlık soruşturması arasındaki farklar bakımından şunlar söylenebilir: Öncelikle ceza muhakemesi anlamında bir şüphe bakımından tahmin geçmişe yönelmiş iken, ön alan soruşturmaları geleceğe yönelmiştir. Ön alan soruşturmalarında geçmişte işlenmiş bir suç değil, gelecekte işlenebilecek olan bir suç ya da suçlar söz konusudur. Ön alan soruşturmalarında somut vakıalara dayanan bir şüphe ile değil, cezalandırılabilen bir olay hakkındaki

¹² Karşl. **Öztürk** Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koşuşturma Mecburiyeti, Ankara 1991, s.53 vd.; **Öztürk** Bahri/**Erdem** Mustafa Ruhan/**Özbek** Veli Özer, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6.Baskı, Ankara 2001, no.238, 242, 628.

¹³ Mehaz Al.CMUK § 160 I bunu “*bir suç şüphesine ilişkin bilgi*” biçiminde ifade eder. (= “von dem Verdacht einer Straftat Kenntnis”. Alman hukukunda § 152 II’de yer alan somut tutamak noktaları (=tatsächliche Anhaltspunkte) terimi de başlangıç şüphesi olarak değerlendirilmektedir. Halbuki buradaki “somut tutamak noktaları” ibaresi savcının kamu davası açması için yeterli şüphe olarak anlaşılmalıdır kanısındayım (Karşl. **KK-Schoreit**, Karlsruher Kommentar zur Strafprozeßordnung (Hrsg.Gerd Pfeiffer), 4. Aufl., München 1999, § 152, no.28; § 160, no.4; **Roxin** Claus, Strafverfahrensrecht, 25.Aufl., München 1998, § 37, no.13).

¹⁴ **Kleinknecht/Meyer-Goßner**, Strafprozeßordnung, 44.Aufl., München 1999, § 152, no.4; karşı. **Pfeiffer**, StPO, § 152, no.1a; **KK-Schoreit**, § 152, no.28; **Roxin**, § 37, no.13; **Yenisey** Feridun, Hazırlık Soruşturması ve Polis, İstanbul 1987, s.45.

¹⁵ **Kleinknecht/Meyer-Goßner**, § 152, no.4; **Pfeiffer**, StPO, § 152, no.3; **KK-Schoreit**, § 152, no.31.

¹⁶ **Kleinknecht/Meyer-Goßner**, § 152, no.5; **Pfeiffer**, StPO, § 152 no.3.

genel bilgilere, araştırmalara dayanılır. Bu anlamda ön alanda başvurulabilecek tedbirler gelecekte ortaya çıkacak bir olayın umulması üzerine temellenen şu anki şüpheli bilgilere dayanmaktadır¹⁷. İşte ön alan adı verilen bu zaman diliminde başlangıç şüphesinin varlığı aranmaksızın polisin harekete geçebileceği kabul edilir.

Tehlike, makul, genel yaşam tecrübesine dayanan düşünceye ve hayatın olağan akışına göre yakın bir zamanda kamu güvenliği ve düzeni için bir zarar meydana gelmesi beklentisini (ya da olasılığını) ortaya koyan bir durum olarak nitelendirilir¹⁸. Bu bağlamda tehlike yakın bir gelecekte somut bir olayda korunan hukuki menfaatin ihlali olasılığı olarak tanımlanabilir. Tehlike somut ve soyut tehlike olarak ikiye ayrılabilir. Polisin harekete geçmesi için bir tehlikenin mevcut olmasının arandığı durumda somut tehlike söz konusudur. Diğer bir deyişle, yaşanan, mevcut, somut bir durumdan ileri gelen bir tehlike bulunmalıdır. Buna karşılık soyut tehlike ise genel, soyut olarak betimlenen bir durumu ifade eder. Soyut ve somut tehlike arasındaki fark, ne olasılığın derecesi, ne de beklenen zararın zamansal olarak yakınlığıdır. Farkı ortaya koyan ölçü daha çok soyut bir tehlikenin mevcut olduğu yönünde karar vermek için tipik zarar sebeplerinin tespit edilmesiyle sınırlıdır ki, bu belli bir zaman diliminden bağımsız, münferit hal ve koşulların bir zarara yol açabilmesidir. Buna karşılık somut tehlike bakımından, somut tehlike hakkındaki tahmin için tahmin anında münferit durum hakkındaki tüm mevcut bilgiler toplanmış olmalıdır¹⁹. Konu bir örnekle şu şekilde açıklanabilir. Konak'taki X binasındaki kabini olmayan asansör somut tehlike olarak nitelenirken, genel olarak kabinsiz asansörler soyut anlamda tehlike durumunu ortaya koyar. Buradaki sorun ön alan soruşturmasının tehlikenin hangi şekilde mümkün olabileceğidir? Tanımdan da anlaşılacağı üzere ön alan soruşturmasının özelliği somut bir tehlikenin dahi varlığının aranmasıdır. Bu nedenle ön alan soruşturmaları için somut bir tehlikenin mevcudiyeti için gerekli bir zararın meydana gelmesinin yeterli olasılıkta tahmin edilebildiği bir ana kadar beklenmesi şart değildir²⁰. Esasen daha önceki bir zaman diliminde polisin harekete geçmesi gereği, ön alan soruşturmasını polisin klasik anlamdaki önleme tedbirlerinden farkını da ortaya koyar. O halde, ön alanda müdahale yetkisinin doğması için yakın bir gelecekte somut bir durumda kamu düzeni ve güvenliği bakımından zarar

¹⁷ Hoppe, 80.

¹⁸ Artzt, 10; karşı. Hoppe, 81, ayrıca 82 vd.

¹⁹ Hoppe, 82.

²⁰ Karşı. Hoppe, 85; Artzt, 10.

doğması ihtimalinin doğması şart olmayıp, uzak ve soyut rizikolar yeterlidir. Bu kabulün polisin müdahale yetkisini olabildiğince öne çektiği açıktır.

Ceza muhakemesine hakim olan koğuşurma mecburiyeti ilkesi başlangıç şüphesinin varlığı halinde soruşturma makamlarının derhal hazırlık soruşturmasına girişmesini gerekli kılar. Bu kabulün bir diğer sonucu, yasanın soruşturma makamlarının hazırlık çalışmalarını bir başlangıç şüphesine dayandırmaları zorunluluğunu getirmiş olmasıdır²¹. Bu çerçevede soruşturma organları bir başlangıç şüphesinin ortaya çıktığı zamanı kollamak istemedikleri için, uygulamada sondaj niteliğinde araştırmalar yapar²². Bu şekildeki ön soruşturma²³ ya da ön alan soruşturmasının hareket noktası *soruşturulmaya değer bir olay ya da yasal bir şüphe kategorisi altında kabul edilemeyecek olan hareketlerdir*.

Aslında bu soruşturmalara suç işlenmesi tehlikesi ya da suç işlendiği şüphesi bulunmayan polisin kendiliğinden yaptığı soruşturmalar da denebilir. Gerçekten son zamanlarda polisin organize suçluluğa karşı *ön alanda* harekete geçerek yasal yetkisi çerçevesinde elde etmiş olduğu bilgileri başka soruşturmalar için ipuçları elde etmek amacıyla kendiliğinden harekete geçmek, diğer bir deyişle “*insiyatifini*” kullanmak suretiyle soruşturmalar yapmak suretiyle şüphe sebepleri elde etmeye çalıştığı görülmektedir. Polis ceza takibatından daha fazla bir etkinlik elde etmek amacıyla soruşturmaların oldukça geniş bir özerklik içinde yapılmasını talep etmektedir. Bu görüş yanlılarına göre, adliye organize suçlulukla mücadelede sanki bir ayak bağı olmaktadır. Nitekim yeni soruşturma teknikleri ve bilgi elde etme sistemleri de polise ilişkin soruşturma faaliyetlerinin giderek artan oranda ve ciddi bir şekilde adliyeden koptuğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda CMUK tarafından kabul edilen ceza takip organlarının faaliyete geçmesi için gerekli olan başlangıç şüphesi sınırlaması zaman kaybettiren, çağ dışı bir hüküm olarak telakki edilmektedir.

Ancak bu eğilim şiddetle eleştirilmekte, ister ceza takibatında ve isterse polisin önleyici nitelikteki faaliyetleri bakımından denetlenmesi mümkün

²¹ CMUK’un ancak tesadüfen bulunan eşyaya elkonulması (CMUK m.100) ve şüpheli ölüm halleri (CMUK m.152) gibi istisnai durumlarda ön alan soruşturmasına ya da ön soruşturmaya izin verdiği ileri sürülmekte ise de aslında bu durumlarda da bir ön alan soruşturması değil bunlar “suç işlendiği konusunda zehab”, diğer bir deyişle “somut tutamak noktaları” oluşturduğu için hazırlık soruşturması söz konusudur.

²² Artzt, 1

²³ Keller Rolf/Griesbaum Reiner, Das Phänomen der vorbeugenden Bekämpfung von Straftaten, NSTZ 1990, 417; Kleinknecht/Meyer-Goßner, § 162, no.1.

olmayan ve objektif koşullar getirmeyen açık yetkilendirmelerin kabul edilemeyeceği haklı olarak ileri sürülmektedir. Yine ön alan soruşturmaları hakkındaki anlayışın koşulsuz ve elde edilen delillerin delil değerlendirme yasağını ihlal etmediğinin kabulü hukuk devleti ilkesinde gedik açacaktır²⁴. Her bireyi potansiyel fail olarak kabul etme eğilimi bir başka tehlikedir²⁵. Nihayet ne ön alanda yapılacak soruşturma faaliyetleri, ne de suçla önleyici mücadele konusundaki yaklaşım temel haklara müdahaleyi haklı kılamaz²⁶.

Ön alan soruşturmaları bilgi elde etmeye yönelmiş operatif, yani gizli tedbirlerdir. Bu tedbirlerin uygulanması için ne işlenmiş bir suçun aydınlatılması, ne de önlenmesi gereken somut bir tehlikenin bulunması gerekmemektedir. Aşağıda da ortaya konmaya çalışılacağı üzere günümüz suçluluk türlerinin organize niteliği ön alan soruşturmalarının iki yönünü ön plana çıkarmaktadır: 1- Ön alan soruşturmaları gizlidir. 2- Ön alan soruşturmaları bilgi elde etmeye, yani istihbarata yöneliktir. Ön alan içinde başvurulmuş soruşturma tedbirleri bakımından amaç çoğu zaman toplanan istihbarat ile fail hakkında hazırlık soruşturmasına başlamaya yetecek güçte delillere ulaşmaktır.

Ön alan soruşturmalarının gizli ve istihbari niteliği soruşturma sırasında başvurulacak tedbirlerin niteliğini de değiştirmiştir. Bu anlamda ön alan soruşturmaları telefon dinlemeden, bireylerin izlenmesine, örgüt içine gizli görevli sokulmasından, bireylere ait bilgilerin kaydedildiği veri taşıyıcılarının denetlenmesine kadar pek çok tedbirin uygulanmasını gerektirir.

Bu yönüyle yani suçun işlenmesinin önlenmesine yönelik olması nedeniyle suç öncesi araştırma devresinde başvurulmuş tedbirler ile önleme tedbirleri birbirine yakın gibi görünse de ikisi arasında son derece önemli farklılıkların bulunduğu söylenmelidir. Gerçekten en önemli fark, ön alan soruşturmaları sırasında başvurulmuş tedbirlerin gizli olmasıdır. Bu aynı zamanda onun koruma tedbirlerinden farkını da ortaya koyar. Diğer fark ise, önleme tedbirlerinin daha çok idari nitelik taşımasıdır. Nihayet önleme tedbirlerinde amaç delil elde etmekten çok suç işlenmesinin engellenmesidir. Buna karşılık ön alan soruşturmaları suç işlenmesinin engellenmesi amacı

²⁴ Albrecht, KritV 1986, 65.

²⁵ Kühne Hans-Heiner, Strafprozeßrecht, 5.Aufl., Heidelberg 1999, § 23 II, no.372.

²⁶ KK-Schoreit, § 152, no.18c. Roxin de başlangıç şüphesinin sınırlayıcı işlevini aşmak için poliste ön alan soruşturmasına başvurma konusunda oluşan eğilimin hem idare, hem de anayasa hukuku açısından reddedilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Roxin, § 37, no.14).

yanında ileride işlenmesi muhtemel suçlar bakımından delil elde edilip bunların deyim yerindeyse arşivlenmesi amacını güder.

Ön alan soruşturmasının en güzel örneği gizli görevli kullanılmasıdır. Yine güvenilir adam ve bilgi veren kullanılması, gizli izleme, iletişimin denetlenmesi gibi tedbirler yanında sohbet niteliğindeki sorgu ve elde edilmiş olan verilerin bilgisayar ortamında depolanması da örnek olarak verilebilir²⁷. Bunların dışında Al.CMUK § 112a'da yer alan ve bir tutuklama sebebi olarak kabul edilmiş bulunan "tekrarlama tehlikesi" de ön alan soruşturmasının kabulü yönündeki anlayışın bir sonucudur. Görüldüğü üzere bu tedbirlerden bir kısmı ülkemizde ÇASÖMK'da düzenlenmiş bulunmaktadır. Konuya aşağıda tekrar dönülecektir.

Sonuç olarak, ön alan soruşturması polisin kendiliğinden harekete geçtiği soruşturmalar ile operatif soruşturmalarını da içine alan başlangıç şüphesinin henüz bulunmadığı hazırlık soruşturması öncesi alanda gerçekleştirilen soruşturmalar olup, ceza muhakemesinin mevcut yapılmasına uygun olmadığından hem dogmatik, hem de hukuksal bakımdan önemli problemler ortaya çıkarmaktadır.

B. ÖN ALAN SORUŞTURMASI KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ

Bugün suçla mücadelede klasik yöntemlerin yetersiz kaldığı, organize suçluluğun nitelik kazandığı ve gizli soruşturma tedbirlerinin uygulanması suretiyle gelecekteki bir ceza muhakemesi için veri toplama ihtiyacının ortaya çıktığı ileri sürülür.

Gerçekten ceza muhakemesinin başlaması ve bu çerçevede koğuşturma makamlarının harekete geçebilmesi için bir suçun işlenmesi gerekir. Kural olarak, bir suçun işlendiğinin kabul edilebilmesi için tipe uygun icrai ya da ihmali bir hareketin yapılması gerekir. Dolayısıyla hazırlık soruşturmasına başlamak ve bu çerçevede maddi gerçeği araştırıp bulmak, ancak bu andan itibaren mümkün olabilir. Nitekim CMUK m.153 "*Cumhuriyet savcısı ihbar veya herhangi bir surette bir suçun işlendiği zehabını verecek bir hale muttali olur olmaz ... hemen işin hakikatini araştırmaya mecburdur.*" diyerek ceza muhakemesinin ne zaman başlayacağını ifade etmektedir. Böylece kanun ceza muhakemesinde hazırlık soruşturmasına başlanabilmesi için başlangıç

²⁷ Söz konusu tedbirlerin ön alan açısından ayrıntılı incelenmesi için Artzt, 15 vd.

şüphesinin varlığını aramıştır. Bu aynı zamanda koğuşturma mecburiyeti ilkesinin de bir ifadesidir.

Hazırlık soruşturmasına başlanmasının amacı, bunun sonunda bir kamu davası açılıp açılmayacağı konusunda karara ulaşabilmek için delil toplamaktır. Ceza muhakemesinde delil elde etme araçlarının başında koruma tedbirleri gelir. Özellikle tutuklama, yakalama, arama ve el koyma hem sanığın ele geçirilmesi, hem de delil toplanması için vazgeçilmez araçlardır. Böylece ceza muhakemesinin yapılması ve muhakeme sonunda verilecek kararın yerine getirilebilmesi sağlanmaya çalışılır. Çoğu ceza muhakemesi işlemi gibi koruma tedbirleri de zorlayıcıdır ve bir temel hak ve özgürlüğü sınırlar. Bu nedenle yasakoyucu koruma tedbirlerine başvurulabilmesi bakımından belli ölçütler getirmiştir²⁸: - Suç şüphesi belli bir yoğunlukta olmalıdır, - Görünüşte haklılık bulunmalıdır, - Oranlılık ilkesine uygun olmalıdır, - Yasayla düzenlenmiş olmalıdır ve - Gecikmede tehlike bulunmalıdır.

Ancak, bazen bir tedbire başvurulabilmesi için mutlaka suç işlenmesi gerekmez. Bir suçun işlenmesini önlemek, işlendikten sonra adaleti sağlamak kadar önemli olduğu için, suçla mücadelede bazı **önleme tedbirlerine** de ihtiyaç duyulmuştur²⁹. Gerçekten tedbirlerin çifte işlevi bulunur. Bunlardan bir kısmı ceza takibatı yapılmasına, bir kısmı da tehlikenin önlenmesine hizmet eder. Suç işlenmiş ise, yapılacak olan ceza takibatıdır. Bununla birlikte, toplum halinde yaşamak her zaman **suç işlenmesi tehlikesini** de beraberinde getireceğinden bu tehlikenin önlenmesi de gerekebilir³⁰. O halde koruma tedbirlerinin uygulanması için bir suçun işlenmiş olması, önleme

²⁸ Öztürk/Erdem/Özbek, no.625 vd.; Kunter/Yenisey, no.360 vd.; Yurtcan Erdener, CMUK Şerhi, 3. Bası, İstanbul 2000, s.240 vd.; Tosun Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C.I, İstanbul 1984, s.822 vd.; Cihan/Yenisey, 202 vd.. Ayrıca karşı. Toroslu Nevzat, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 1998, s.193 vd.; Soyaslan Doğan, Ceza Muhakemeleri Usulü Hukuku, Ankara 2000, s.209.

²⁹ Kunter, koruma tedbirleri ve önleme tedbirleri terimlerini *tehlike tedbirleri* üst başlığı altında toplamaktadır (Kunter Nurullah, Tehlike Tedbiri Genel Teorisi ve Para Cezaları İçin Haciz ve İhtiyati Haciz, İHFM, C.34, 1968/1-4, s.28).

³⁰ Hemen her ülkedeki polis yasaları gibi PVSK nu 2.m.sinde polisin genel emniyetle ilgili görevlerinden birisinin de “Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak” olduğunu açıkça belirtmiştir. O halde, polis henüz bir suç işlenmeden önce bunun “önünü almak” için gerekli tedbirlere başvurabilecektir. Nitekim kanun diğer maddeleri ile bu tedbirlerin neler olduğunu açıklamıştır. Böylece yasa suçla önleyici mücadelenin görevlerinin ayrılmaz bir parçası olduğunu açıklamış olmaktadır.

tedbirlerinin uygulanması için ise en azından ortada bir suç işlenmesi tehlikesi bulunmalıdır.

Öte yandan, gerek koruma ve gerekse önleme tedbirleri bakımından dikkat çekici olan husus bu tedbirlerin açık tedbirler olmasıdır. Yani tedbire maruz kalan böyle bir tedbire maruz kaldığını bilir. Soruşturma makamları tedbirleri gizli bir şekilde uygulama endişesi taşımazlar. Ancak bugün özellikle kolluktan daha farklı, maruz kalanın farkına varmayacağı bazı tedbirlere ihtiyaç duyduğu yönünde talepler gelmektedir. Diğer bir deyişle, bugün suçla mücadelede daha farklı düşünülmektedir. O HALDE NE DEĞİŞMİŞTİR DE BU KONUDA FARKLI DÜŞÜNÜLMEKTEDİR?

Günümüz ceza hukuku yeni olmayan, ancak nitelik kazanmış bir suçluluk türü olan organize suçluluk ile yoğun bir mücadele içine girmiştir. Organize suçun anlam ve kapsamı çalışma konumuzu genişleteceği düşüncesiyle inceleme dışı bırakılmıştır³¹. Bununla birlikte, organize suçun en belirgin özelliklerinden birisi de lojistik³² bir yapılanmaya sahip olmasıdır³³. Lojistik esasen bir strateji bölümüdür. Bu anlamda strateji ise bir amaca varmak için eylem birliği sağlama ve düzenleme sanatıdır. İşte organize suç failleri de belli bir strateji çerçevesinde faaliyet gösterirler: Suç işlemek suretiyle mümkün olan en büyük fayda elde edilmeye çalışılırken, fiilin ortaya çıkmasının engellenmesi de en önemli stratejik hedeflerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Bu çerçevede organize suçluluk bakımından en önemli lojistik element bilgi akışı, yani veri transferidir. Bu akış son derece özenli bir şekilde kamufle edilip, gizlenir. Lojistik, münferit faaliyet alanlarının nesnel ve personel olarak ayrılması ile oluşturulur. Mesela, tedarik, imal, sürüm gibi.

Organize suçluluk bakımından toplum ve devlet için en tehdit edici gelişim “kazancın” yasal işletmeler içinde yeniden finanse edilmesidir. Bu anlamda, farklı endüstri alanlarına yatırımlar yapılır, gayrimenkuller satın alınır, sigorta şirketleri ve bankalara iştirak edilir, finans şirketleri kurulur, kıymetli devlet kağıtlarına yatırım yapılır, televizyon ve gazeteler satın alınır,

³¹ Ayrıntı için bkz. **Öztürk/Erdem/Özbek**, no.765 vd.; **Kunter/Yenisey**, no.48.14.

³² Lojistikten, işletme ekonomisi açısından tüm maddi ve istihbari süreçler anlaşılır. Organize suçluluk bakımından lojistik, örneğin, arabanın çalınmasından onun satışına kadar olan süreci kapsar.

³³ Karşl. **Schwind** Hans-Dieter, OK-Bekämpfung: Was wird getan und was könnte man tun? Bericht über die Arbeitsgruppe III (Vorbeugung und Bekämpfung), in: Mayerhofer/Jehle (Hrsg.) Organisierte Kriminalität, Heidelberg 1996, s.222 vd.

partilere bağlıta bulunulur³⁴. Böylece organize suçluluk toplum içine yasal bir tarz ve usul içinde gittikçe daha fazla bir şekilde yerleşir. Bu şekilde politika ve ekonomi üzerindeki etkisi de giderek artar. Bu anlamda yolsuzluk ve özellikle rüşvet organize suçluluğun önemli elementlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Bu durum suçla efektif bir mücadele bakımından dikkate değer bir tehlike yaratır. Organize suçun politika ve ekonomi içinde yer edinmesi suçla mücadelenin başarıya ulaşma şansını azaltacaktır. Söz konusu yapılanma devlet ve topluma ait kurumların ele geçirilmesi ve yolsuzluğa bulaştırılması tehlikesini de doğuracağından organize suçluluk bu anlamda sistemi tehdit eden bir güç haline gelebilir.

İşte suç işlemekte profesyonelliğe yönelim ve modern organize suçluluğun bu yapısı karşısında geleneksel soruşturma metotlarının artık yeterli olmaktan uzak olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede özel eğitilmiş polis memurlarının gizli görevli olarak kullanılması da dahil olmak üzere gizli soruşturma metotlarının kullanılması kaçınılmaz olarak nitelenir³⁵. Bununla birlikte, organize suçluluğun ürküten boyutları ve onunla hukuk devleti çerçevesinde mücadele zorunluluğu elbette bizi gizli soruşturma metotlarının bu suçluluk türü ile mücadelede elverişli bir araç olup olmadığı sorusunu yöneltmeye götürür.

Bazı suç ve suçluluk türleri bakımından artık sınır ötesi bir boyuta ulaşan iletişim ağı önemli bir nitelik olarak dikkati çeker. Bu çerçevede FAİLLER ARASINDA **BİLGİ AKIŞI** EN ÖNEMLİ LOJİSTİK ELEMENT OLARAK GÖRÜLÜR. Bu bağlamda en kapsamlı ve önemli lojistik element farklı organizasyonlar içinde ve arasındaki bilgi transferidir. Böyle bir yapılanma içinde ortamla bağlantıyı sağlayan kontak kişiler bir “bilgi borsası” olarak hizmet görürler. Somut suç tertipleri, danışma ve görüşmeler sadece bu kişiler nezdinde yapılan kişisel toplantılarda gerçekleştirilir. **O HALDE, BİLGİ VE İLETİŞİM AĞI ORGANİZE SUÇ YAPISINDA ASIL ÇEKİRDEĞİ OLUŞTURDUĞUNA GÖRE, KRİMİNAL BİRLEŞMELERİN ORGANİZASYON AKIŞINA ETKİLİ BİR ŞEKİLDE ZARAR VERMEK İSTENİYORSA GİZLİ SORUŞTURMA METODLARININ KULLANILMASI ESASLI BİR ARAÇ OLARAK KABUL EDİLMELİDİR.** Çünkü, gizli soruşturma gizli bilgi elde etmekten başka bir şey değildir. Bu anlamda organize suçluluk alanında önleyici ve zorlayıcı bazı soruşturmanın başarılı bir şekilde kullanımı organizasyon içinde ve organizasyonlar arasındaki bilgi transferinin

³⁴ Karşl. **Kniesel** Michael, Vorbeugende Bekämpfung von Straftaten im juristischen Meinungsstreit - eine unendliche Geschichte, ZRP 1992, s.164.

³⁵ Karşl. **Kniesel**, ZRP 1992, 164, 165.

kesilmesini ve onlar içine özenli bir şekilde sızılmasını gerektirir. Özellikle suç işlemeyen ve bu yönüyle klasik anlamda ceza muhakemesinin görüş alanı dışında kalan organize suç örgütlerinin ele başlarının yakalanması organizasyonun çökertilmesi için zorunludur. Bu nedenle ceza muhakemesinde gizli soruşturma metodlarının kullanılması esas itibarıyla en uygun ve en azından alternatifi bulunmadığı sürece en gerekli araçtır.

Toplumsal ve ekonomik yaşamın bir görünüşü olarak organize suçluluğun sürekli gelişen çok yönlü yapısı, onunla mücadelede de durumun gerektirdiği fleksibil hareketleri; bu da uzun süreli ve geniş bir alanı kapsayacak uygun stratejik soruşturma metodlarını gerektirir. Hem polis hukukundan, hem de ceza muhakemesinden kaynaklanan bugüne kadarki geleneksel soruşturma metodları bu mücadelede yeterli olamaz. O halde gizli soruşturma tedbirlerine başvurulması bir zorunluluğun sonucu olarak kendini göstermektedir.

Suç mağdurunu doğrudan koruyabilmekten uzak olan ve esasen böyle bir iddiası da bulunmayan ceza muhakemesi tedbirlerinin, çeşitlilik kazanan ve gittikçe daha profesyonelce ve tekniğin imkan verdiği her türlü aracın kullanıldığı suçlarla mücadelede etkili olmadığı görülmüş, önleyici nitelikteki tedbirlerin önemini artırmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi suçla önleyici mücadele denildiğinde akla gelen, kolluğun suç işlenmeden önce suçun oluşumunu engelleme yönündeki çabalarıdır. Yani önleme tedbiri geleceğe yöneliktir. Böyle olunca terim suçun işlenmesinin engellenmesi ile sınırlanmış olmaktadır. Ancak zamanla polisin görev ve yetkilerini düzenleyen yasaların polisin araştırma hizmetlerine yönelik bilgiler elde edip, saklamasına izin veren hükümlere yer vermeye başladığı görülür³⁶. Nitekim PVSK Ek m.7 bu eğilimin belki de en keskin şekilde ortaya çıktığı bir düzenlemedir.

Bu durum, polisin “önleme” işlevinin genişlemesi anlamına gelir. Çünkü araştırma hizmeti gelecekteki ceza muhakemesi için tedbir alınmasına da hizmet eder. Böyle olunca da suçla önleyici mücadele bir yandan suçun önlenmesi, diğer yandan da gelecekte işlenecek suçların muhakemesi için tedbir almak olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Nitekim suçla önleyici mücadele yönündeki eğilim gittikçe ivme kazanmış³⁷, hemen her ülkede

³⁶ Almanya'daki gelişme için **Kniesel**, ZRP 1992, 265; ayrıca karşı. **Keller/Griesbaum**, NStZ 1990, 418 vd.

³⁷ **Lilie Hans**, Das Verhältnis von Polizei und Staatsanwaltschaft im Ermittlungsverfahren, ZStW 106 (1994), 628.

kolluğun görev ve yetkilerini düzenleyen kanunlar **tehlikenin önlenmesi** amacıyla³⁸ gizli soruşturma yapılabilmesine olanak veren hükümler getirmişlerdir. Zamanla önleyici olarak nitelenen bu tedbirlerin idari niteliği de değişime uğramış, polise ilişkin yasalardaki önleyici nitelikteki tedbirler bu niteliklerine rağmen bir ceza muhakemesi hukuku tedbiri niteliği kazandırılmak suretiyle ceza usul kanunlarına alınarak ceza muhakemesinin müdahalesi öne çekilmek suretiyle ceza muhakemesi öncesi bir ön alan yaratılmıştır³⁹. Bu durum karşısında CMUK m.153 artık, *ihbar veya herhangi bir surette bir suçun (işlendiği değil) işleneceği zehabını verecek bir hale muttali olur olmaz* biçiminde anlaşılır hale gelmiştir.

Ön alan soruşturmasının amacı polise henüz suç işlenmeden önce özellikle organize suçluluğun çıkış sebebini, yapısını aydınlatmak ve lojistiğine zarar vermek olanaklarını yaratmaktır⁴⁰. Bu amaca varmak içinse verilere ulaşılması, bunların toplanması, mukayese edilmesi ve saklanması, yani verilerin işlenmesine ilişkin hükümlere ihtiyaç vardır. O halde, ön alan soruşturmaları verilerin işlenmesi olanaklarının kullanılması olarak ortaya çıkmıştır denebilir. Bunun dışında suç organizasyonlarının bu şekilde sürekli gizli soruşturma tedbirlerine maruz kalması hem varolan organizasyonlar üzerinde baskı unsuru oluşturmakta, hem de yapılanma aşamasında olan organizasyonlar için de gözdağı oluşturmaktadır⁴¹. Yukarıda sözü edilen klasik önleme ve koruma tedbirleriyle bunun sağlanması mümkün değildir.

³⁸ Önleme yönündeki eğilim 3.8.2002 tarih ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'la PVSK'da yapılan değişikliklerde de görülmektedir (RG.9.8.2002-24841). PVSK'nın değişik 9. m.sine göre maddede sayılan hal ve yerlerde polis "suçun önlenmesi amacıyla kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kağıtlarını ve eşyasını arar; suç unsurlarına el koyar.

³⁹ Nitekim Mehaz ALCMUK da yer alan yeni hükümlerin gittikçe artan oranda **önleme** eğilimi taşıdığı görülür. ALCMUK § 111 bir kontrol noktasında herkesin kontrol edilmesi imkanı getirirken, § 112a *suçun tekrar işlenmesi tehlikesini* yeni bir tutuklama sebebi olarak kabul etmiştir. Tekrarlanma tehlikesinin tutuklama sebebi olarak kabul edilmesi, esasen tutuklama sebepleri sistemine yabancı bir durum oluşturur. Çünkü burada sanığın kaçmasının engellenmesi suretiyle muhakeme güvenliği değil, önleyici bir tedbir söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte Alman Anayasa Mahkemesi § 112a'daki bu tutuklama sebebini anayasaya uygun bulmuştur. Zira mahkemeye göre burada kamu menfaati, özellikle de önemli bir suçla ilişkin somut şüphenin varlığı durumunda hukuki barışın gerçekleştirilmesi tercih edilmiştir (BVerfG 35, 185, 190). Benzer eğilim CMUK Öntasarısında da vardır; mesela, m.79, 81.

⁴⁰ Karşl. **Kniesel**, ZRP 192, 165.

⁴¹ **Kniesel**, ZRP 1992, 165.

Bu anlayışın bir sonucu olarak suçla önleyici mücadelenin bir yandan gelecekte işlenecek suçların engellenmesine hizmet etmesi ve diğer yandan da gelecekte işlenecek suçların aydınlatılmasını ve bunun gibi gelecekte işlenecek suçun faillerinin bulunmasını kolaylaştırması gerektiği söylenir⁴². Böylece daha sonra girişilecek hazırlık soruşturmasının zaman olarak vaktinden önce yapılması suretiyle, bu yolla suçlulukla daha etkili bir şekilde mücadele etmek amacıyla, tehlikeye karşı savunmanın ve ceza muhakemesinin efektif hale getirilmesi amaçlanır⁴³.

Sonuç olarak, bilgi araştırmasının (istihbaratın) değişik şekillerde formüle edilerek sisteme dahil edilme çabası aslında soyut rizikolara müdahale edilebilme imkanı ve polise yeni soruşturma yetkileri yaratmak çabasından başka bir şey değildir⁴⁴.

II. ÖN ALAN SORUŞTURMALARININ SINIRLARI

A. GENEL OLARAK

Kolluğa suç işlenmeden önce soyut rizikolara karşı ve/veya gelecekteki bir ceza muhakemesi için müdahale olanakları verilmesi aslında polisin zorlayıcı yetkisinin vaktinden önce uygulanması sonucunu doğurur ve bu da kolluğun sadece ve doğrudan amacı olan kamu güvenliği ve düzeninin idame ettirilmesi amacını aşar. Devlet tarafından icra edilen gizli soruşturma tedbirlerinin hukuk devleti ve özgürlükçü demokrasiye dayalı bir devletteki “devletin hareketlerinin açıklığı ilkesi” ile bağdaştırılması zor görünmektedir⁴⁵. Gerçekten konu hukuk devleti ilkesinin önemli bir elementi olan hukuki güvenlik, onun garantisi altında bulunan devletin hareketlerinin ölçülebilir ve öngörülebilir olması bakımından da geçerlidir. Nihayet gizli bilgi toplamanın sınırsız olması insan haysiyeti ile de bağdaşmaz. **Gerçekten devlet tarafından uygulanan tedbirler bireyleri sadece bir obje haline getiriyorsa, artık insan haysiyetinden söz etmek mümkün değildir.** Öte yandan, Anayasaca da garanti altına alınan ceza muhakemesi tedbirlerinin hakim kontrolüne tabi tutulması gereği hukuk devleti ilkesinin bir sonucudur. **Temel haklara gizli müdahaleler, ancak insan haysiyetini ihlal etmediği sürece kabul edilebilir.**

⁴² Karsl. Gusy Christoph, Polizeiarbeit zwischen Gefahrenabwehr und Strafverfolgung, StV 1993, 269, 270 .

⁴³ Keller/Griesbaum, NStZ 1990, 419 vd.

⁴⁴ Gusy, StV 1993, 270; Kniesel, ZRP 1992, 166.

⁴⁵ Stern Ekkehart, Staatsrecht I, 17.Aufl., Tübingen 2000, Art.20 III 3 b.

Ayrıca, bu tür tedbirlere maruz kalanlara **tedbiri denetleme ve buna karşı korunma** olanağı da verilmelidir. Bu, “*idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık*” olduğunu belirten Anayasa m.125’in bir gereğidir. Kaldı ki, “*Temel hak ve hürriyetlerin korunması*” başlığını taşıyan Anayasa madde 40’a göre, “*Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır*”. O halde ön alan soruşturmalarına hukuk sistemi içinde yer verilmek isteniyorsa bu tedbirlerin uygulanmasından sonra denetlenebilmesine olanak veren yasal düzenlemelerin de yapılması zorunludur. Zira söz konusu tedbirler gizli oldukları ve elde edilen verilerin çoğu zaman bir veri bankası oluşturmak amacıyla kullanılmak üzere bilgisayar ortamında depolanması, bu tedbirlere maruz kalan ya da kaldığından şüphelenen kişilerin bu konuda denetim yapmasına olanak verilmelidir. Bu nedenle ülkemizde henüz bulunmayan yukarıda belirtilen hususları da kapsayan “Veri Koruma Kanunu”nun çıkarılması zorunludur.

Öte yandan, tehlikenin bulunmadığı ya da ön alandaki belirli suçların aydınlatılmasına yönelik olmayan gizli soruşturma tedbirlerinin kullanılması istihbarat ve polis makamlarının kuruluş olarak bir arada bulunamayacağı yönündeki genel anlayışa da aykırı olacaktır. Gerçekten Alman AY Art.87 c.2 “ayrılma emri” olarak nitelenen hükmü, anayasayı koruma makamları ve polis makamlarının kuruluş olarak bir araya gelemeyeceklerini kabul⁴⁶ etmektedir⁴⁷.

⁴⁶ Hukukumuz bakımından Anayasada bu konuda açık bir düzenleme bulunmasa da 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu’nun (R.G.-3/11/1983-18210) teşkilatın yetkilerini düzenleyen 6.m.sinde “*Milli İstihbarat Teşkilatı; a) Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileri ve istihbarat hizmetlerinden sorumlu kişileri ile istihbaratın tevcihi, istihbarat ve istihbarata karşı koyma konularında doğrudan ilişki kurmaya, uygun koordinasyon yöntemlerini uygulamaya, b) Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları arşivlerinden ve elektronik bilgi işlem merkezlerinden kendi görev sahasına giren konularda yararlanmaya ve bunlarla irtibat kurmaya, yetkilidir. Bu Kanunda yazılı görevlerin yerine getirilmesi sırasında genel zabıtaya tanınmış olan hak ve yetkilerin, MİT mensuplarından kimlere tanınacağı, yönetmelikte belirtilir.*” hükmü yer almaktadır. Ancak yönetmeliğe ulaşabilmek mümkün olmamıştır.

⁴⁷ Karşl. Kühne, § 23 II, no.377.

B. BELİRLİLİK VE ORANLILIK İLKESİ

Ön alan soruşturmalarının sınırları bakımından iki ilke ön plana çıkmaktadır:

1. Belirlilik İlkesi

İlkenin esasını idarenin yasallığı ilkesi oluşturur. Gerçekten “Yürütme (onun bir parçası olarak idare) yetkisi ve görevi, ... Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir” (An. m.8, m.123 vd.). Bu ilkenin bir kısmı olarak belirlilik, müdahaleye maruz kalacak olan kişinin devlet tarafından kendisine ne zaman ve hangi kapsamda müdahale edileceğini bilebilir ve öngörebilir kılınması olarak anlaşılır⁴⁸. Tedbire maruz kalan ilgili, hukuki durumunu bilmeli ve hareketlerini buna göre düzenleyebilmelidir. Ön alan soruşturmaları bakımından sorun teşkil edebilecek olan husus, kullanılan terimlerin belirlilik prensibi anlamında yeterince açık olup olmadıkları ya da belirsiz bulunup bulunmadığıdır. Elbette bir normun yoruma ihtiyaç duyması belirlilik ilkesine aykırı değildir. Ancak, çok sık belirsiz kavramların ve genel koşulların kullanılmasından kaçınılmalıdır. Bu polis yasaları için de geçerlidir. Sorun, belirsiz kavramların kullanılmasından çok onun somutlaştırılması ve belirlenmesinde ve bunun için gerekli olan imkanı yasal düzenlemenin verip vermediği noktasındadır. Şayet normun yorumlanmasıyla bir sonuca ulaşabiliyorsa, belirsiz kavramların kullanılması artık belirlilik prensibine aykırı olmayacaktır. Buna karşılık, kullanılmış olan kavramdan bundan ne anlaşıldığı ya da anlaşılmadığı konusunda artık bir anlam çıkarılamıyor ise, belirsizlik söz konusudur. **Sonuç itibarıyla**, normun içeriği, amacı ve ölçüsü bilinebilir, tanınabilir olmalıdır.

Bu bağlamda ön alan soruşturmalarına imkan (yetki) veren kurallarda sorun, hukuki kavramların kullanılmasında amacın ve sınırı belirlemenin net olmaması açısından ortaya çıkar.

2. Oranlılık İlkesi

Bu ilke hemen tüm tedbirler için geçerlidir. İlke üç elementten oluşur : 1- Hedeflenen amaca ulaşmak için uygunluk. 2- Gereklilik. Yani ikincillik olarak nitelenebilecek olan hedeflenen amaca daha etkili, ancak daha az zarar veren başka bir tedbirle ulaşılabilecekse, artık o tedbire başvurulması adil olmayacaktır. 3- Tedbirin beklenebilirliği ya da ölçülü olması. Bu durumda

⁴⁸ Karşl. Hoppe, 185.

oranlılık bir tedbire başvurulmakla elde edilmek istenen fayda ve verilmesi muhtemel zarar arasında makul bir oranın bulunmasını oransızlık halinde bu tedbire başvurulmamasını ifade eder⁴⁹.

Bir tedbirin zorunlu olması elverişli de olduğunu ortaya koyar. Ancak elverişli olması zorunlu olmasını gerektirmez. Öte yandan tedbir zorunlu ise, ölçülü bir şekilde uygulanmalıdır.

a. Ön alan soruşturmasının uygunluğu

Ön alan soruşturmasının amacı organize suç örgütlerinin deşifre edilip, yeni yapılanmaların önüne geçilmesidir. Özellikle organize suçluluğun gizli, kamufle edilmiş olan yapılarına sızmak, nüfuz etmek ön alan soruşturmalarıyla mümkün olabilir. Geleneksel açık tedbirler ile organize suçlulukla savaşmak mümkün değildir. Organizasyon ve onun bağlantıları açığa çıkarılmak, lojistiği kırılmak ve iletişim yollarına zarar verilmek suretiyle söz konusu suç organizasyonlarının işlemesi muhtemel suçlar engellenebilmektedir. Bu ise bizzat organizasyonun içinden bilgi elde edilmesiyle mümkün olabilir. Bunun için en uygun olanı ise gizli soruşturma tedbirleri uygulamak olmalıdır.

O halde ön alan soruşturmaları bazı suçluluk türleri ile mücadele bakımından uygundur.

b. Ön alan soruşturmasının gerekliliği

Yukarıda önleyici tedbir ile geleneksel koruma tedbirlerinin koşulları belirtildi. Bunun için önleme bakımından en azından bir zararın muhtemel olması, koruma tedbirleri bakımından ise bir suçun işlenmiş bulunması gerekir. Halbuki ön alan soruşturmasının uygulanması için zararın muhtemel olduğu anı ya da suçun işlenmiş olmasını beklemek artık çok geç bir dönemi ifade eder⁵⁰. Zira bu soruşturmalar özellikle organize suçluluk bakımından henüz bir tehlike olasılığının dahi doğmadığı bir zaman diliminde müdahale edilerek organizasyonunun deşifre edilmesini ve işlemesi muhtemel suçları engellemeyi amaçlar. Tehlikenin doğmasını ya da suçun işlenmiş olmasını beklemek organize suçluluk ile etkin bir şekilde mücadele yapılmasını engeller. O halde henüz daha tehlike doğmadan organizasyon hakkında gizlice bilgi edinilmeli, bilgiler toplanarak değerlendirilmeli ve organizasyon çöktürülmelidir.

⁴⁹ Karşıl Hoppe, 187 vd.; Lorenz, JZ 20/1992, 1003.

⁵⁰ Hoppe, 188.

O halde organize suçlulukla mücadele etmek için ön alan soruşturmalarına başvurmak gereklidir.

c. Ön alan soruşturmasının ölçülü olması

Ölçülülük, dar anlamda oranlılık ilkesi olarak da adlandırılabilir. Kanımca oranlılık ilkesi bakımından asıl tartışma bu soruşturmaların ne zaman ölçülü, ne zaman ölçülü olmayacağı noktasındadır. Zira söz konusu soruşturmaların uygun ve gerekli olması, her zaman ölçülü de olduğu anlamına gelmez.

Ölçülü olmak ön alan soruşturmaları ile elde edilmek istenen yarar ya da amaç ile verilmek imkan dahilinde bulunan zarar arasındaki dengeyi ifade eder. Ölçülü olmak, aslında aşırıya kaçmamaktır. Bu nedenle oranlılık ilkesi içinde ‘aşırılık yasağı’ geliştirilmiştir. Uygulanan tedbir temel hak ve özgürlükler bakımından aşırıya kaçmamalıdır. O halde ön alan soruşturmasının zarar verme ihtimali hangi hususlar bakımından söz konusu olacaktır? Elde edilmek istenen yarar ya da amaç nedir?

Ölçülülük kriteri bakımından ön alan soruşturmalarının özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı, dürüst işlem ilkesi, masumiyet karinesi gibi pek çok temel hak ve ilkeyi ihlal ettiği gözden uzak tutulmamalıdır. Yine ön alan soruşturmaları gizli olması şüpheli-şüpheli olmayan, düzeni bozan-bozmayan ayrımı yapmaksızın herkese uygulanabilme olanağı verir. Hiç bir şekilde sınırlandırılmayan müdahale yetkilerinin yaratılmış olması polis makamlarının takdir yetkisinin kapsamını olağanüstü genişletecek, çerçevesiz müdahale koşulları getirilmesi normların mahkeme tarafından kontrolü olanağını da imkansız kılacaktır.

Ön alan soruşturmaları ile amaçlanan ise organize suçluluk ile mücadeledir. O halde ön alan soruşturmalarına her suç için değil, organize suçluluk ile ilgili suç tipleri bakımından izin verilebilir.

İşte dengenin bu iki husus arasında sağlanması gerekir. Organize suçlulukla mücadele ederken temel haklara verilmesi muhtemel zarar bu anlamda makul olmalı, bu suçluluk türü ile mücadele “devlet terörüne” yol açmamalıdır⁵¹.

⁵¹ “Kendiliğinden soruşturmalar” başlığını taşıyan ‘Alman Organize Suçlulukla Mücadelede Savcılık ve Polis İşbirliği Hakkında Eyalet Adalet ve İçişleri Bakanlığı Müşterek Yönetmeliği’nin 6.m.si başlangıç şüphesinin bulunmadığı, ancak ipucunun bulunduğu hallerde soruşturmaya devam etmek konusunda **oranlılık ilkesine** göre hareket edilmesi gerektiğini vurgular.

C. İNSAN HAYSIYETİ VE ÖZGÜRLÜKLERİN ÖZÜ GARANTİSİ

1. İnsan Haysiyeti

İnsan haysiyeti Anayasa'da açıkça zikredilmemiş olsa da düzenlenmiştir (An. m.5 ve 17/3).

İnsan haysiyeti, bilinçli olma, kendi kaderini tayin etme ve kendi çevresini şekillendirme yeteneği veren ve kişiliğizliği ortadan kaldıran ruh, manevi güç olarak tanımlanabilir. Bu anlamda, **İNSANI OBJE HALİNE GETİREN VE KİŞİLİĞİ NEDENİYLE SAHİP OLDUĞU DEĞERİN İNKARI ANLAMINA GELEN HER TÜRLÜ İŞLEM İNSAN HAYSIYETİNE AYKIRIDIR.**

Elbette insan haysiyeti dokunulmazdır, ama mutlak anlamda sınırlandırılmaz değildir⁵². Suç işleyen kişi bunun sonuçlarına katlanmak zorundadır. Dolayısıyla bir ceza muhakemesine ve bu ceza muhakemesi çerçevesinde başvurulacak tedbirlere ve mahkumiyet kararı verilmişse, buna uymalıdır. Ancak, bu elbetteki bu hukuk devletinin sınırları içinde geçerlidir. Bununla birlikte, insan haysiyeti şu hallerde mutlak bir şekilde dokunulmaz olduğu kabul edilir⁵³:

- İşkence: Sanığın kendini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanması
 - Yakınlarını suçlayıcı beyanlarda bulunmaya zorlanması
 - Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (dürüst işlem ilkesi)
- Bu suretle bireyin konuşmasının sağlanması ve kendisini zor duruma sokmasına sebep olunması.
- Hayatın gizli alanına yapılan müdahaleler.

O halde, mutlak dokunulmaz olan bu halleri ihlal eden ön alan soruşturmaları hukuka aykırıdır. Ön alan soruşturmalarının insanı sadece bir soruşturma konusu halinde getirmesi kabul edilemez. Bu tür soruşturma tedbirleri insan haysiyetine aykırıdır.

2. Öz Garantisi

3.10.2001 tarih ve 4709 s.K. ile değiştirilen 1982 Anayasasının 13.maddesi "*Temel hak ve özgürlükler, ÖZLERİNE DOKUNULMAKSIZIN*

⁵² Karşl.Lorenz, JZ 1004.

⁵³ Öztürk/Erdem/Özbek, no.111.

yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.” hükmünü getirmektedir.

Böylece Anayasamız özgürlüklerin sınırlanması bakımından 1961 AY dönemindeki “**özgürlüklerin özü**” kriterine geri dönmüş olmaktadır⁵⁴. Aynı kriter Federal Alman Anayasasında da bulunmaktadır(Art.19/2). Bu kriter ne anlama gelmektedir? Anayasa Mahkemesi 1963 yılında vermiş olduğu bir kararında hangi sınırlamaların bir hakkın ya da özgürlüğün özüne dokunacağı konusunda dolaylı da olsa şu kriteri getirmiştir⁵⁵: “*Bir hakkın ya da özgürlüğün kullanılmasını açıkça yasaklayıcı veya örtülü bir şekilde kullanılamaz hale koyucu veya ciddi surette güçleştirici ve amacına ulaşmasını önleyici ve etkisini ortadan kaldırıcı nitelikte olmayan hükümler bir hak ve özgürlüğün özüne dokunuyor sayılamazlar*”. Öz, her temel hak açısından, kişiye, dokunulmaz, asgari bir alan güvencesi veren, artık daha fazla sınırlama yapılmasını olanaksız kılan bölümdür, mutlak çekirdektir. Ona da dokunulursa, artık hak ortadan kalkar⁵⁶. O halde SINIRLAMA, HİÇ BİR ZAMAN, BİR HAKKI ANLAMSIZ DURUMA GETİRİP ONU BÜSBÜTÜN ORTADAN KALDIRICI BİR SONUÇ DOĞURMAMALIDIR.

O halde, ön alan soruşturmaları soruşturma makamlarına temel hak ve özgürlükleri fiili anlamda ortadan kaldırır bir yetki veremez.

⁵⁴ Ancak Anayasanın 13.m.si devamla “*Bu sınırlamalar(in), Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz(yacağı)*” ifade etmektedir. Bu durum karşısında “demokratik toplum düzeninin gerekleri” kriteri de varlığını devam ettirmektedir. Kaldı ki, değişiklikten önce de “öz garantisine” yer verilmemiş olsa da bu ilkenin varsayılacağı kabul edilmekteydi (Uygun Oktay, 1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi, İstanbul 1992, s.187). Anayasa Mahkemesi kararlarında öz kriterini demokratik toplum düzeninin gerekleri kriteri ile özdeşleştirmiş idi. Her iki kriterin bir arada bulunduğu yeni düzenleme karşısında Mahkemenin nasıl bir tavır takınacağı merak konusudur.

⁵⁵ Anayasa Mahkemesi’nin 4.1.1963 gün ve E.62/208, K.63/1 sayılı kararı; AMKD S.1, s.74.

⁵⁶ Soysal Mümtaz, 100 Soruda Anayasanın Anlamı, İstanbul 1992, s.201; karşı. Tanör Bülent/Yüzbaşıoğlu Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, İstanbul 2002, s.151; Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2002, s.107 vd.; Sağlam Fazıl, Temel Hakların Sınırlanması ve Özü, Ankara 1982, s.141 vd.; Uygun, s.186.

III. ÜLKEMİZDE ÖN ALAN SORUŞTURMASI YAPMA OLANAKLARI VE ORGANİZE SUÇLULUKLA MÜCADELEDE KULLANILAN GİZLİ SORUŞTURMA TEDBİRLERİNİN ÖN ALAN SORUŞTURMALARINDA UYGULANABİLİRLİĞİ

Öncelikle CMUK m.156 üzerinde durulmalıdır. Bu hükme göre “*zabıta makam ve memurları suçluları aramakla ... mükelleftir*”. Buradaki aramak kelimesi ‘meydana çıkarma’ olarak anlaşılır⁵⁷. Bu anlamda polis suçları meydana çıkarmak amacıyla yasayla kendisine verilmiş olan yetkileri kullanacaktır. Aslında bu faaliyet suç işlendiğinden bilgi edinme faaliyetinin bir parçasıdır⁵⁸. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus polisin bilgi edinme faaliyetinin “suçları” meydana çıkarmaya yönelik olmasıdır. Diğer bir deyişle, bu tür faaliyetler için öncelikle bir suçun işlenmiş olması gerekir. O halde henüz suç işlenmiş değilse, polisin CMUK m.156 gereği araştırma yapması ve bu amaçla gizli soruşturma tedbirlerini uygulaması mümkün olamaz. Kaldı ki, söz konusu hüküm tedbirlerin uygulanması için tek başına yeterli değildir. Zira m.156 hangi tedbirin, hangi koşullarda uygulanacağına ilişkin açık belirli ve kesin sınırlar getirmiş değildir. Aksi halde, koruma tedbirlerine ilişkin ayrı ve ayrıntılı düzenlemelere gidilmesi gerekmezdi.

Bu çerçevede akla gelebilecek diğer bir olanak 4422 sayılı ÇASÖMK’dur. Bilindiği üzere bu Kanunun getirmiş olduğu tedbirler diğer klasik tedbirlerden gizli olması niteliği ile ayrılır⁵⁹. O halde söz konusu Kanunda düzenlenmiş bulunan “iletişimin dinlenmesi ve tespiti” (m.2), “gizli izleme” (m.3), “kayıt ve verilerin incelenmesi” (m.4) ve “gizli görevli kullanılması” (m.5) tedbirlerinin ön alanda da uygulanabilip uygulanmayacağı tartışılmalıdır.

Söz konusu tedbirlerin uygulanma usul ve esasları aynı Kanunun 2.m.sinde düzenlenmiş bulunmaktadır (m.8). Konumuz açısından öne çıkan koşul yasanın tedbirlerin uygulanması için şüphe arıyor olmasıdır. Yasa bunu tedbirlerin “*Bu kanunda öngörülen suçları işleme veya bunlara iştirak yahut işlendikten sonra faillere her ne suretle olursa olsun yardım veya aracılık veya yataklık etme kuşkusunu altında bulunan kişiler*” için uygulanabileceğini ifade etmek suretiyle ortaya koymuş bulunmaktadır. O halde bu tedbirlerin

⁵⁷ Kunter/Yenisey, no.419, dpn.54.

⁵⁸ Kunter/Yensiey, no.419.

⁵⁹ Bu Kanunda düzenlenmiş bulunan tedbirler hakkında ayrıntı için Öztürk/Erdem/Özbek, no.792 vd.; Kunter/Yenisey, no.438.14, IV; Erdem, 48 vd., 301 vd.

uygulanması ancak bir suç işlenmesi şüphesinin varlığı halinde söz konusu olabilir. Bu durum karşısında söz konusu gizli soruşturma tedbirlerinin uygulanabilmesi için bir suçun işlenmiş olması gerekir. Bu yönüyle ön alana ait olan bu tedbirler ceza muhakemesi içine çekilmiş olmaktadır. Böylece somut bir ceza muhakemesi çerçevesinde yapılmakta olan bir muhakemeye bağlı ön alan soruşturmaları kabul edilmiş bulunmaktadır⁶⁰. Ön alan soruşturmalarının bu şekilde bir tür koruma tedbiri niteliğine dönüştürülmesinin gerekçesi, özellikle yeni suçluluk türleri ile mücadelede geleneksel soruşturma metodları ile bir sonuca ulaşamaması olarak gösterilmekle birlikte, aslında önalın soruşturmalarına hakim olan anlayışın 4422 s.K na aktarıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu tür tedbirler esasen birer “devşirme tedbir” olarak adlandırılabilir. **Ancak, bu tedbirler yasanın 2.m.sinin getirmiş olduğu koşullar ile ön alana olan aidiyetlerini kaybetmişlerdir**⁶¹.

Mevzuatımız bakımından akla gelen bir başka olanak PVSK ek m.7’de yer alan düzenlemedir: “*Polis Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayişini sağlamak üzere; ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar*”. Bu madde ile yasakoyucu polise ön alan soruşturması yapmak yetkisi vermek istediği anlaşılmaktadır. Ancak, kanımca yasakoyucunun bu tutumu hukuk devleti ilkesine uygun değildir. Zira maddede polisin istihbarat faaliyeti sırasında ne tür tedbirleri uygulayacağı ve bunların koşulları belirtilmiş olmadığı gibi bir atıf hükmüne de rastlanmamaktadır. Yine polisin maddedeki istihbarat yetkisini kullanması için bir suçun işlenmesi tehlikesi ya da işlenmiş olması da şart değildir. Halbuki, *Cihan/Yenisey*’in de haklı olarak belirttiği gibi, polisin bilgi toplama yetkisinin doğması bakımından “belli olayların” ortaya çıkmış olması ve bu olaylara dayanan şüphenin belli kişiler üzerinde yoğunlaşmasının aranmalıdır⁶². Öte yandan, kanımca polise bu şekilde istihbarat yetkisi vermenin bir süre sonra polisi “istihbarat yapan gizli polis” haline dönüştürmesi riski

⁶⁰ Pfeiffer, § 152 no.1b.

⁶¹ Alman hukukunda gizli soruşturma tedbirleri arasında 4422 s.K.da düzenlenen tedbirler yanında bir kişi ya da objenin hareketinin resminin çıkarmayı amaçlayan yani kimlerle ilişki içinde olduğu, hangi şehre gittiği gibi, polis tarafından izlenmesi (§ 163e Al.CMUK), şüpheli sayısını en aza indirmeye yarayan bilgisayar sistem analizi (§ 98a Al.CMUK), kontrol noktalarının oluşturulması (§ 111 Al.CMUK) da sayılabilir.

⁶² *Cihan/Yenisey*, no.262; ayrıca *Yenisey*, Hazırlık Soruşturması ve Polis, 188.

gözden uzak tutulmamalıdır. Sonuç olarak, polisin PVSŞ ek m.7'ye dayanarak ön alan soruşturması yapması hukuk devleti ilkesine ve yukarıda açıklanmaya çalışılan sınırlara aykırıdır, mümkün⁶³ değildir⁶⁴.

IV. ÖN ALAN SORUŞTURMALARININ ORTAYA ÇIKARDIĞI SONUÇLAR

Ön alan soruşturmasının kabulü ve mevcut sistem içine yerleştirme çabaları aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmıştır:

A. ADLİYENİN, ÖZELLİKLE DE SAVCININ POLİS ÜZERİNDE HAKİMİYETİNİ KAYBETMESİ

Ön alan soruşturmasının gerekli olduğu yönündeki kabul ilk bakışta ceza muhakemesinin daha çok polis hukukuna yaklaştığı gibi bir izlenim verir ki, bu kısmen doğrudur⁶⁵. Zira hazırlık soruşturmasının başlamasına ilişkin olarak aranan koşulların bu devre için de aranıp aranmayacağı sorusu ortaya çıkar. Bu soru ister istemez, hazırlık soruşturmasının CMUK'a göre hakimi durumunda olan savcının⁶⁶ ve ön alana hakim olan polisin hak ve yetkileri ile

⁶³ Bununla birlikte, Almanya'da, yoğun eleştirilere rağmen, eyalet polis kanunlarının polise ön alan soruşturması yapma yetkisi verdiği görülmektedir. Buna örnek olarak Baden-Württemberg Eyalet Polis Kanunu verilebilir (Ayrıntı için **Jäger**, Kirimalistik 3/95, 191).

⁶⁴ Avrupa insan hakları mahkemesi de demokratik bir toplumda, milli güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile, suçlardan doğacak tehlikeleri önlemek bakımından zorunlu olan hallerde, mektupların, posta gönderilerinin ve telefon görüşmelerinin gizlice dinlenmesini düzenleyen ve buna izin veren yasaların Sözleşmeye uygun olduğuna karar vermiştir (**Schröder/Yenisey/Peukert**, Ceza Muhakemesinde 'Fair Trial' İlkesi, İstanbul 1999, no.299). Bununla birlikte, mahkeme sözleşmeye taraf olan devletlerin ülkelerindeki kişileri gizli denetime tabi tutmak bakımından sınırsız bir takdir yetkisine sahip bulunmadıklarını belirtmiştir. Bu denetim uygun ve etkin garantilerle donatılarak, kötüye kullanılması engellenmelidir. Mahkeme telefon dinleme ile ilgili (Malone) kararında bu yetkinin kamusal güçlere hangi hallerde ve şartlarda tanındığının herkese açık bir şekilde bildirecek kadar net düzenlemesi gerektiğini vurgulamıştır (**Schröder/Yenisey/Peukert**, no.300)

⁶⁵ **Albrecht** bunu ceza muhakemesinin "polisiye" hale getirilmesi olarak tanımlar (**Albrecht**, KritV 2000, 17 özellikle 18). Ayrıca bkz. **Füllkrug** Michael, Neue Formen der Kriminalitätsbekämpfung und ihre Auswirkungen auf das Verhältnis von Staatsanwaltschaft und Polizei, ZRP 1984, s.195.

⁶⁶ Yasal olarak savcı hazırlık soruşturmasının beyni olarak kabul edilse de uygulamada polisin savcıdan daha etkin olduğu bir gerçektir. Bu nedenle özellikle olayın aydınlatılması ve olay hakkında bilgi elde edilmesi bakımından savcı artık sadece muhakemenin yürütmesi için imzası gerekli bulunan bir suje haline dönüşmüştür (Karşl.**Kühne**, § 6 II,

birbirleri karşısındaki yeni durumunun da sorgulanması sonucunu doğurur⁶⁷. **Endişe şuradadır: Ön alanda polisin mutlak egemenliğini kabul edecek miyiz? Yoksa savcının yetkilerini bu alanı da kapsar şekilde genişletecek miyiz?** Bu sorun önemlidir. Çünkü, hazırlık soruşturmasında savcı ile polis arasında yetki açısından kurulan denge hukuk devleti ilkesinin bir sonucu ve gereğidir. Yasa koyucu bu devrenin asıl hakimini savcı olarak kabul ederek polisi bu devrede savcı ile kontrol altına alma ihtiyacı hissetmiştir. Zira savcı hukukçudur ve Adalet Bakanlığı bünyesinde, en azından prensip olarak, özerk bir yapıya sahiptir; kolluk gibi idare içinde ona bağımlı olarak hareket etmek zorunda değildir. Öte yandan, CMUK bir suçun aydınlatılması için yapılacak faaliyetleri belli biçimsel koşullara tabi tutmuş ve bununla paralel olarak dürüst muhakeme, savunma hakkı, koğuşturma mecburiyeti gibi ilkeler geliştirmiştir. Ön alan soruşturmalarının kabulü, bu ilkelerin ön alanda uygulanmaması sonucunu doğuracağından polisin tamamen kontrol dışı kalmasına yol açacaktır. Mesela, koğuşturma mecburiyeti kısmen kolluk için de geçerlidir ve kolluk hazırlık soruşturmasına başlayıp başlamama konusunda takdir yetkisine sahip değildir. Yine bir suçun işlendiği konusunda şüphenin mevcut olduğu ya da artık ortadan kalktığı konusunda karar verme yetkisi savcıya verilmiştir. Bu konuda savcının bulunmadığı bir alan yaratmak kabul edilemez⁶⁸. Polisin artık bilgi elde etmek bakımından teknik araçlardan yararlanması polisi savcının önüne geçirmiş⁶⁹, savcılar arasında uzmanlaşma olmadığı için suçların işlenişindeki profesyonelleşme karşısında savcıyı polisin neredeyse güdümüne sokmuştur. Bu anlamda ön alanda maslahata uygunluk ilkesinin uygulanması polisi keyfi davranışlara sürükleyebilir. Değişen suçluluk türleri karşısında ceza muhakemesinde önleyici ve zorlayıcı çifte karakterli tedbirlere duyulan ihtiyaç ne kadar gerçek ise, söz konusu dengenin bu tedbirlerin yasalaştırılması ile kabulü zorunlu hale gelen ön alana aktarılması da o derecede gerekli ve gerçekçidir. Aksi halde, suçları önleme bahanesiyle temel hak ve özgürlüklere gereğinden fazla müdahale imkanı doğar ki, bu da bugüne kadar milyonlarca insanın kanıyla yazılan yasal hükümlerin işlevsiz hale gelmesine neden olur. O HALDE, NE KADAR TEHLİKELİ OLURSA OLSUN VE BAŞA ÇIKILMASI NE KADAR ZOR

no.131 vd.; **Roxin**, § 10 no.34; **Lilie**, ZStW 106 (1994), s.626, 628). Ön alan soruşturmalarının kayıtsız kabulü savcıyı bu defa hemen hemen tümüyle işlevsiz bırakacaktır.

⁶⁷ Karşl. **Füllkrug**, ZRP 1984, 193, özellikle 194; **KK-Schoreit**, § 152, no.18c.

⁶⁸ **KK-Schoreit**, § 152, no.18c.

⁶⁹ Almanya için karşl. **Lilie**, ZStW (106) 1994, 630 vd.; **Kühne**, § 6 II, no.136.

OLURSA OLSUN BAZEN KORKUNÇ, CANİCE İŞLENMİŞ BİR TERÖR OLAYI OLARAK VEYA BAZEN DE BİR ÜLKENİN ÖZ KAYNAKLARINI KURUTAN BOYUTLARDA YOLSUZLUK BİÇİMİNDE ORTAYA ÇIKAN “ORGANİZE SUÇLULUK” İLE MÜCADELE HUKUK DEVLETİ İLKESİNİN FEDA EDİLMESİ İLE BAŞARILAMAZ. ÇÜNKÜ, BU İLKENİN YOKLUĞU BU DEFA AYNI SUÇLULUĞUN BAŞKA BOYUTLARDA TÜREMESİNE NEDEN OLACAKTIR.

Savcının devre dışı kalması mahkemelerin de polisin sunduğu delillerle karar vermesi sonucu doğuracağından, zaman içinde bağımsız yargının dokunulmazlığının kalkmasına ve idarenin kontrolü altına girmesi sonucuna yol açabilir. Bu da kuvvetler ayrılığı ile sağlanan dengenin idare lehine bozulması anlamına gelecektir.

B. DELİL ELDE ETMENİN İDARİ NİTELİK KAZANMASI

Ön alan soruşturmasının kabulü, bu soruşturmalar çerçevesinde yapılan işlemleri idari bir işlem haline getirecektir. Çünkü, henüz ceza muhakemesi başlamadığı için polisin fiilleri “adliyeye müteallik” sayılmayacağından CMUK m.154 çerçevesinde denetlenmesi mümkün olmayacaktır. CMUK m.254/1 ile getirilen delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesinin ve idari işlemlerin idare mahkemelerince denetlenmesi olanağının varlığı da, söz konusu işlemlerin ceza muhakemesi işlemi olması durumunda uygulama alanı bulabilecek olan şeffaflık ve dürüst işlem ilkesinin getirdiği korumayı sağlamaya yetmez⁷⁰. Kaldı ki, söz konusu tedbirlerin gizli olması idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yoluna başvurulabilmesi olanağını fiili olarak ortadan kaldırmaktadır⁷¹.

C. POLİS TEŞKİLATININ “GİZLİ POLİS” TEŞKİLATINA DÖNÜŞMESİ RİSKİ

Ön alan soruşturmasının kabulü ile suçla mücadelede polisin etkinliğinin artırılması polise en azından bu alanda oldukça özgür bir alan yaratmıştır. Öyle ki, bu alanda polisin aktif ve etkin faaliyetlerinin mahkeme tarafından denetlenebilirliği de mümkün olmayabilir. Bu alan içinde uygulanan tedbir-

⁷⁰ Karşl. **Albrecht**, KritV 2000, 19. Bununla birlikte, Alman Yargıtayı polis hukukuna göre elde edilmiş olan bilgilerin ceza muhakemesinde değerlendirilebileceğini kabul etmiş bulunmaktadır (BGH, NStZ 1995, 601).

⁷¹ **Merten** Karlheinz/**Merten** Heike, Vorbeugende Verbrechensbekämpfung, ZRP 1991, s.213.

lere maruz kalan kişiler, artık “düzeni bozan”⁷² ya da “düzeni bozmayan” kişiler olarak nitelenemez⁷³. Bu durum, “düzeni bozmayan”ın daha fazla olan korunma hakkının artık kullanılmamasına yol açar. Burada asıl düşündürücü olan, polisin bu alandaki müdahale yetkisinin sınırlarının belirsizleşmesinde istihbarata ilişkin yetkilerinin de etkili olmasıdır. Böylece istihbarat hizmetleri ile ceza muhakemesi iç içe girmekte, istihbaratın topladığı bilgiler yine onun takdirine göre değerlendirilerek ceza takibatına girilmektedir. Elbette bu durum koğuşturma mecburiyeti ilkesini de fiili olarak uygulanmaz kılmaktadır.

D. MADDİ CEZA HUKUKUNDAKİ ETKİSİ

Polise ön alan içinde aktif müdahale olanaklarının verilmesi ve organize suç örgütlerini çökertmeye dönük bir sistem oluşturma çabası etkisini maddi ceza hukukunda da göstermiştir. Gerçekten yasakoyucunun yeni suç tipleri yarattığı görülmektedir. Mesela, kara paranın aklanması suçu, çıkar amaçlı suç örgütü kurmak, yönetmek, örgüt adına faaliyette bulunmak veya bilerek hizmet edinmek suçu gibi. Bu yeni suç tipleri ile özellikle kanunilik ilkesinin bir güvencesi olan belirlilik ilkesi uygulanma kabiliyetini gittikçe yitirmektedir. Gerçekten artık kişi olarak failin suçunun ispatlanmasından çok suç yapılarının tanınması ve ele geçirilmesi önem kazanmış, bu yapıların çökertilmesi durumunda aynı zamanda birey olarak failin suçunun da ispatlanacağı kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle, failin suçunun ispatlanması örgütün çökertilmesinin yan ürünü haline gelmiştir. Bu suçlar ne kusur, ne masumiyet karnesi ne de belirlilik ilkelerine uygundur. Hatta Anayasaca koruma altına alınmış olan mülkiyet hakkının da ihlal edildiği söylenmelidir. Yine yasa koyucunun ceza yasaları içinde gittikçe daha çok tehlike suçuna yer verdiği görülmektedir. Özellikle fiilin yapılması ile suçun konusu üzerinde bir tehlikenin meydana gelip gelmediğinin ispatlanmasının bile gerekmediği soyut tehlike suçları endişeleri daha da artırmaktadır. Bu anlamda tehlike suçları ön alan soruşturmalarının uygulama alanını daha genişletmekte,

⁷² “Düzeni bozan” kavramının anlamı ceza hukuku ile polis hukuku arasındaki farkta gizlidir. Ceza hukukunun amacı suçu işleyen cezalandırılmasıdır. Polis hukukunun amacı ise toplum düzenini bozan durumun ortadan kaldırılması ya da önlenmesidir. Bu yönüyle polisin düzeni sağlamak amacıyla harekete geçmesi için suçun unsurlarının gerçekleşmesi gerekmez. Bir olayın meydana gelmiş olması halinde düzen bozulmuş olur. Bu durumda düzenin bozulmasına neden olan kişi de “düzeni bozan” olarak anılır (Karşl. Yenisey, Hazırlık Soruşturması ve Polis, 174; Kunter/Yenisey, no.48.6, dpn.49).

⁷³ Albrecht, KritV 2000, 20.

uygulanmasını da rahatlatmaktadır. Hatta bu suç tiplerine “ön alan tipleri”⁷⁴ de denmektedir.

Görüldüğü üzere, bu yeni suç tipleri hukuk devleti ilkesi ve ilkenin getirdiği garantiler ile temel hakları anayasaya aykırı bir şekilde sınırlandırmış bulunmaktadır⁷⁵.

E. CEZA MUHAKEMESİNİN YÜRÜYÜŞÜNE ETKİLERİ

Gerek ülkemiz ve gerekse Alman hukukuna bakıldığında gizli soruşturma tedbirlerinin ceza muhakemesi içinde ve belli suçlar için öngörüldüğü görülmektedir. Bununla birlikte, yasal sınırlamalardan kaçmak amacıyla farklı bir uygulamanın geliştiği de gözden kaçmamaktadır. Gerçekten özellikle Alman uygulamasında yaygın bir şekilde şikayet konusu olan⁷⁶ ve ülkemiz için de geçerli bulunan hususlar şu şekilde sıralanabilir:

- Yasal uygulama koşullarından kaçmak amacıyla uygulamada örneğin, gizli görevli kullanmak yerine güvenilir adam ya da açık soruşturma yapmayan polis kullanımı yaygınlaşmış bulunmaktadır.

- CMUK m.88 hükmüne daha fazla başvurulduğu görülmektedir. Bu suretle “*Resmi dairelerde saklı evrak ve sair vesikalar münderecatının işası memleketin selametine zarar vereceği*” ileri sürülerek önemli delillere ulaşılması engellenmektedir.

- Mahkeme dosyaları tam olmayıp, neredeyse önemli bir kısmı gizli kalmaktadır.

- Somut ve yasal koşullar altında başlamış bulunan soruşturma faaliyetleri mümkün olduğunca saklanmakta ve örtülü bırakılmakta, yargı makamları önüne sadece sonuç, yani aydınlatılmış olan fiilin ve suçu artık ispatlanmış olan sanık sunulmaktadır.

- Ön alan soruşturmasının benimsenmesiyle önemli yapısal değişiklikler geçiren polisin soruşturma faaliyetleri, sanığın CMUK içinde düzenlenmiş bulunan savunma haklarının gerçek anlamda kullanılmasını engellemektedir. Gerek 4422 s.K. da düzenlenmiş bulunan ve gerekse fiilen uygulanan gizli soruşturma tedbirlerinin ceza muhakemesinde gerçekleştirdiği yapısal değişim, hiçbir değişikliğe uğramayan savunma hakkını işe yaramaz hale getirmiştir. CMUK m.254/2 ve yine son Anayasal değişiklikle AY

⁷⁴ =Vorfeldtatbestaende (Kniesel, ZRP 1992,166)

⁷⁵ Karşl. Albrecht, KritV 2000, 20.

⁷⁶ Karşl. Albrecht, KritV 2000, 21.

m.38'e giren delil elde etme ve değerlendirme yasaklarının sanık için bir güvence getirdiği ileri sürülebilirse de⁷⁷, yargı önüne "**yasak delilden arındırılmış**" dosyaların sunulması bu güvenceyi fiili olarak ortadan kaldırmaktadır.

- Ceza muhakemesinde bir ön alan ve bu alan içinde uygulanacak gizli soruşturma tedbirlerinin kabulü bazı ceza muhakemesi ilkelerinin uygulanmasını da fiili olarak imkansız kılmaktadır. Mesela, sanığın susma hakkı, yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaması, aydınlatma yükümlülüğü gibi son derece önemli muhakeme ilkelerinin gizli tedbirler ile bağdaşması mümkün olmayıp, sistem içinde çelişki ve tutarsızlığa yol açmaktadır.

⁷⁷ Karşl. **Kniesel**, ZRP 1992, 166; ayrıca **Öztürk**, Koğuşturma Mecburiyeti, 54 vd.

SONUÇ

1- Görüldüğü üzere kolluğun ceza muhakemesinden ve kendi mevzuatından kaynaklanan temel hak ve özgürlüklere müdahale olanakları arasındaki sınır gittikçe daha çok belirsiz hale gelmekte ve birbirine karışmaktadır. Ön alan soruşturmaları aslında polise maslahata uygunluk ilkesi çerçevesinde hareket etmek yetkisi tanınmaktadır. Böylece polise henüz başlangıç şüphesi oluşturmayan, ancak elde edilen bilgilerin bir suçun işlendiği konusunda ipucu niteliğinde bulunduğu bir dönemde başlangıç şüphesi oluşturmak bakımından harekete geçmek ya da geçmemek konusunda yetki verilmiş bulunmaktadır.

2- Bugün ceza hukuku suç siyasetini değiştirmiş, artık sadece faili ya da suçluyu değil, suçluluğu da hedef almıştır. Hakkında şüphe sebepleri toplanan, yani ön alan (ya da hazırlık) soruşturması yapılanlar kişi ya da kişiler değil, örgüt ya da organizasyonlardır.

3- Gizli soruşturma tedbirlerinin uygulanması günümüz suçluluk türleri karşısında bir zorunluluktur. Bu tedbirlerin polisin elinden alınması, suç işlendikten sonra artık çok geç olacağından organize suç örgütleri ile mücadeleyi zaafiyete uğratabilir. Ancak, bir hukuk devleti kurmuş olduğu sistemi “iyi niyetli kişiler” üzerine inşa edemez. Bir gün kötü niyetli kişilerin de üstelik yasanın kendisine vermiş olduğu bir yetkiyi kullanması mümkün olabilir. O nedenle, yasa koyucu temel hak ve özgürlüklere müdahalede bulunma yetkisini veren tedbirleri ayrıntılı bir şekilde düzenlerken bu tedbirlere karşı korunma yollarını da kabul etmelidir.

4- Bugün tartışmasız olan ön alan soruşturmalarına ya CMUK içinde ya da bir ceza muhakemesi çerçevesinde ve onun ilkelerine göre başvurulabilmesine olanak veren ayrı bir yasa içinde yer verilmesidir. Nitekim ülkemizde CMUK bakımından kaynak ülke durumunda bulunan Almanya’dan farklı olarak bu amaçla 4422 s.K. çıkarılmış bulunmaktadır. Böylece hazırlık soruşturmasında başvurulabilecek olan tedbirlerin nitelik ve niceliği değişmiş bulunmaktadır. Bu durum ceza muhakemesinde “modern bir değişim” olarak da nitelenebilir.

5- Ön alan soruşturmaları polise her ne pahasına olursa olsun “*şüphe yaratmak hakkı*” vermez. Aksi bir yaklaşım hukuk devleti ilkesini ve gereklerini ortadan kaldırır.

6- PVSK na ön alan soruşturması yapma olanağı veren hükümler getirilmek isteniyorsa açık, belirli ve denetimi mümkün olmalıdır. Yine bu tür

tedbirler ancak belli suç tipleri ile sınırlı olabilir. Ancak yine de ceza muhakemesi dışında polise ön alan soruşturmaları yapmak yetkisi veren hükümlerin PVSK içinde düzenlenmiş bulunması sakınca yaratabilir.

7- Savcının gizli soruşturma tedbirlerinin uygulanması ve bu alanda etkinliğinin artırılabilmesi için savcılar arasında da uzmanlaşma sağlanmalı, söz konusu tedbirlerin uygulanması bakımından küçük polis timleri doğrudan ve işi bu olan savcıya bağlı olarak çalışmalıdır. Bilgisayar ağırlıklı bugünkü iletişim ortamında pek çok hakim ve savcının bilgisayar bilmediği unutulmamalıdır. Bunun için Adalet Bakanlığı'nın zaman geçmeden meslek içi eğitime geçmesi gerekir. Böylece savcı-polis arasındaki uçurum kalkacak, polis işlemleri savcının kontrolü altına alınarak hukuk devletine uygun işbirliği sağlanabilecektir.

8- PVSK m.2 polise kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan **hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak** yetkisi vermiş ise de bunu polisin ön alanda bilgi elde etmesine izin verecek şekilde yorumlamak mümkün olmamalıdır. Çünkü ön alanda bilgi elde etmeye, yani istihbarata yönelik tedbirlerin uygulanabilmesi için yasa da açık bir düzenleme olması ve bu tedbirlerin kapsam, koşul ve sınırlarının açıkça belirlenmiş ve nihayet denetlemeye açık bulunması gerekir. PVSK ek m.7 bu anlamda yeterli olmayıp, polise ön alan soruşturması yapmak yetkisi vermez. Polisin bu hükme dayanarak uyguladığı tedbirler hukuk devleti ilkesine aykırıdır.

9- Ceza hukukunun son çare olması özelliği ceza muhakemesi hukuku ve bu çerçevede uygulanan temel haklara müdahaleler bakımından da geçerli olduğu unutulmamalıdır. Yine koğuşturma mecburiyeti, masumiyet karinesi, muhakemenin ve elbette hazırlık soruşturmasının makul süre içinde tamamlanması, hiç kimsenin kendisi ve yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaması, aydınlatma yükümlülüğü gibi ilkelerin ön alan soruşturması olarak nitelenen tedbirler bakımından önemi büyüktür.

KAYNAKÇA

- Albrecht** Peter-Alexis, Die neu verfasste Polizei: Grenzverwischung und Geheimverfahren, KritV 2000.
- Artzt** Matthias, Die verfahrensrechtliche Bedeutung polizeilicher Vorfelddermittlungen, Diss., Frankfurt am Main 2000.
- Cihan Erol/Yenisey Feridun**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2.Bası, İstanbul 1997.
- Erdem Mustafa Ruhan**, Gizli Soruşturma Tedbirleri, Ankara 2001.
- Füllkrug** Michael, Neue Formen der Kriminalitätsbekämpfung und ihre Auswirkungen auf das Verhältnis von Staatsanwaltschaft und Polizei, ZRP 1984.
- Gusy** Christoph, Polizeiarbeit zwischen Gefahrenabwehr und Strafverfolgung, StV 1993.
- Hoppe** Corinne, Vorfelddermittlungen im Spannungsverhältnis von Rechtsstaat und der Bekämpfung organisierter Kriminalität, Frankfurt am Main 1999.
- Jäger** Wolfgang, Vorfelddermittlungen-Reizwort und Streitgegenstand, Kriminalistik 3/95.
- Keller Rolf/Griesbaum Reiner**, Das Phänomen der vorbeugenden Bekämpfung von Straftaten, NStZ 1990.
- KK-Schoreit**, Karlsruher Kommentar zur Strafprozeßordnung (Hrsg. Gerd Pfeiffer), 4. Aufl., München 1999.
- Keller Rolf/Griesbaum Reiner**, Das Phänomen der vorbeugenden Bekämpfung von Straftaten, NStZ 1990.
- Kleinknecht/Meyer-Goßner**, Strafprozeßordnung, 44.Aufl., München 1999.
- Kniesel** Michael, Vorbeugende Bekämpfung von Straftaten im juristischen Meinungsstreit - eine unendliche Geschichte, ZRP 1992.
- Kunter** Nurullah/Yenisey Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 11.Bası, İstanbul 2000.
- Kunter** Nurullah, Tehlike Tedbiri Genel Teorisi ve Para Cezaları İçin haciz ve İhtiyati Haciz, İHFM, C.34, 1968/1-4.
- Kühne** Hans-Heiner, Strafprozeßrecht, 5.Aufl., Heidelberg 1999.
- Lilie** Hans, Das Verhältnis von Polizei und Staatsanwaltschaft im Ermittlungsverfahren, ZStW 106 (1994).
- Lisken** Hans, Vorfelddergriffe im Bereich der "Organisierten Kriminalität" – Gemeinsame Aufgabe von Verfaasungsschutz und Polizei?, ZRP 1994.
- Lorenz** Frank Lucien, Operative Informationserhebung im Strafverfahren, "Unverfügbares" und Grundrechtsschutz durch "institutionelle Kontrolle", JZ 20/1992.
- Merten Karlheinz/Merten Heike**, Vorbeugende Verbrechensbekämpfung, ZRP 1991

- Özbudun** Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2002.
- Öztürk** Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti, Ankara 1991.
- Öztürk** Bahri/**Erdem** Mustafa Ruhan/**Özbek** Veli Özer, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6.Baskı, Ankara 2001.
- Pfeiffer** Gerd, StPO, München 2001.
- Sağlam** Fazıl, Temel Hakların Sınırlanması ve Özü, Ankara 1982.
- Schroeder** Friedrich-Christian, Strafprozeßrecht, 3.Aufl., München 2001.
- Schröder/Yenisey/Peukert**, Ceza Muhakemesinde 'Fair Trial' İlkesi, İstanbul 1999.
- Schwind** Hans-Dieter, OK-Bekämpfung: Was wird getan und was könnte man tun? Bericht über die Arbeitsgruppe III (Vorbeugung und Bekämpfung), in: Mayerhofer/Jehle (Hrsg.) Organisierte Kriminalität, Heidelberg 1996.
- Soyaslan** Doğan, Ceza Muhakemeleri Usulü Hukuku, Ankara 2000.
- Soysal** Mümtaz, 100 Soruda Anayasanın Anlamı, İstanbul 1992.
- Stern** Ekkehart, Staatsrecht I, 17.Aufl., Tübingen 2000.
- Tanör** Bülent/**Yüzbaşıoğlu** Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, İstanbul 2002.
- Toroslu** Nevzat, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 1998.
- Tosun** Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, C.I, İstanbul 1984.
- Uygun** Oktay, 1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi, İstanbul 1992.
- Walder** Hans, Grenzen der Ermittlungstätigkeit, ZStW 95 (1983).
- Weßlau** Edda, Vorfelddermittlungen, Probleme der Legalisierung "vorbeugender Verbrechensbekämpfung aus strafprozessrechtlicher Sicht, Berlin 1989.
- Yenisey** Feridun, Hazırlık Soruşturması ve Polis, İstanbul 1987.
- Yenisey** Feridun, Organize Suçlulukla Mücadelede Özel Ceza Muhakemesi Tedbirleri, in: Hukuk Kurultayı 2000, Ankara 2000.
- Yurtcan** Erdener, CMUK Şerhi, 3. Bası, İstanbul 2000.